

Strengthening the Role of Indigenous Peoples and Their Communities in Nature Conservation:
A Project Ensuring the Full and Effective Participation of Indigenous Peoples in the
Implementation of the Expanded National Integrated Protected Areas System

MATERIALES SA PAGKAT-ON

Usa ka katingaban bahin sa Indigenous Peoples' Rights Act (IPRA)

DAVE DE VERA

Pasiuna

Kaniadtong Oktubre 1997, nasaksihan sa nasud ang pagpasa sa Indigenous Peoples' Rights Act (IPRA), usa ka palisiya nga timaan nga nagbutang sa mga katungod sa mga lumad sa balaod ug sa ingon naghatag sa mga lumad (IP) ug ilang mga komunidad ligal nga pagkilala ug proteksyon. Ang balaod sa IPRA mao ang katapusan sa pila ka dekada, o ang uban muingon nga miabot og siglo ang pakigbisog sa mga lumad, ilang mga komunidad, ug mga grupo nga gasuporta sa pag-ila sa mga katungod sa IP sa ilang mga yutang kabilin ug kayutaan, ilang kultura, ug kaugalingon nga determinasyon, ug uban pa.

Ang balaod sa IPRA nagbarug sa mga mosunud nga pundasyon: (1) Katungod sa Yutang Kabilin ug Kayutaan; (2) Katungod sa Pagdumala sa Kaugalingon ug Paghatag gahum; (3) Katungod sa Hustisya sa Sosyal ug Mga Katungod sa Tawo; (4) Katungod sa Integridad sa Kultura; (5) Katungod sa Pagsulud ug Pagpatuman sa mga Kasabutan sa Pakigdait; ug, (6) ang pagtukod sa National Commission on Indigenous Peoples (NCIP).

Katungod sa Yutang Kabilin ug Kayutaan

Giila sa IPRA ang pagapanag-iya sa mga IP ug sa ilang mga komunidad sa ilang mga yutang kabilin ug kayutaan lakip na apan dili limitado sa ilang sagrado nga mga lugar, mga kapanguhaan sa panginabuhian, mga lugar nga adunay kalabutan sa kultura ug kasaysayan nga adunay kalabutan sa kalasangan, gigikanan sa tubig, ug kadagatan. Bisan ang mga yuta nga ang mga IP dili pa dugay nagpuyo/naggamit natabunan sa IPRA, tungod kay adunay mga paagi aron mapamatud-an nga ang kini nga mga yuta gipuy-an/gigamit sa mga IP ug ilang mga komunidad.

Naghatag ang IPRA sa proseso diin ang mga IPs ug ang ilang mga komunidad mahimong makahatag ebidensya ug pamatud-an nga tag-iya sa ilang mga yutang kabilin ug kayutaan. Ingon bahin sa proseso, ang mga kayutaan sukdon pinasukad sa kaugalingon nga paglaraw sa mga komunidad diin ang mga pag-angkon kinahanglan suportahan nga adunay katugbang nga ebidensya.

Ubos sa IPRA, adunay duha nga mga titulo nga mahimong igahatag:

a) Certificate of Ancestral Domain Title (CADT), nga sagad masakup ang kinatibuk-an say utang kabilin nga mahimo'g molibot sa daghang mga komunidad, ug b) Certificate of Ancestral Land Title (CALT), nga sagad naglangkob sa mga yuta nga gipanag-iya sa pipila ka mga pamilya. Sa ingon adunay kalabotan sa gidak-on o ektarya nga natabunan, ang mga CALT gamay kaysa sa mga CADT.

Katungod sa Pagdumala sa Kaugalingon ug Paghatag gahum

Giila usab sa IPRA ang mga pagpiho sa kaugalingon sa ilang mga komunidad ug ang ilang mga sistema sa pagdumala sa kaugalingon nga nakaugat sa ilang kultura ug mga kostumbre sa lumad. Kini usa ka hinungdanon kaayo nga probisyon tungod kay naghatag kini ligal nga pag-ila sa mga tradisyonal nga sistema sa pagdumala sa mga IP, nga naghatag dalan sa pagrespeto sa mga istrukturang politikal nga lumad ug mga institusyon (IPS) ug gisiguro ang pagsugod sa kaugalingon nga pagsalmo sa mga komunidad sa mga lumad sa paglambo sa ekonomiya ug kultura.

Sa ubos sa IPRA, ang IPS sama sa *Tuntungan* and *Dap-ay* sa Cordillera, *Pagharampangan* sa komunidad sa Mangyan, ug *Dakula* sa Mamanwa nga mga komunidad. Gipasabot usab niini nga ang mga lumad libre nga gamiton kini nga IPS ingon basihan sa ilang pagkalambigit sa labing kadaghan nga katilingban.

Katungod sa Sosyal nga Hustisya ug mga Katungod sa Tawo

Gitakda sa IPRA ang mga probisyon sa mga IP ug katungod sa ilang mga komunidad nga gamiton ang tradisyonal nga mga sistema sa hustisya, mga mekanismo sa pagsulbad sa panagsumpaki, ug uban pang mga sistema ug mekanismo nga gibase sa ilang kulturang lumad.

Hinuon, gipahimug-atan sa IPRA nga ang kini nga mga sistema ug mekanismo dili dapat molapas sa mga katungod nga nalakip sa Nasudnon ug Global nga Mga Baruganan sa Mga Katungod sa Tawo. Pananglitan, ang mga komunidad nga lumad dili makapahamtang silot sa kamatayon tungod kay supak kini sa balaod sa nasud. Ang mga silot kinahanglan magsunod sa nasudnon nga mga balaod.

Kinahanglang mahibal-an nga ang Korte Suprema naghatag ug usa ka desisyon nga ang mga sistema sa hustisiya sa lumad mahimong ipatuman sa mga lumad nga tawo sa parehas nga grupo. Kini nagpasabut nga ang mga dili IP ug mga kaso diin daghang mga grupo sa IP ang nalambigit dili ipailalom sa mga sistema sa hustisiya sa mga lumad.

Katungod sa Integridad sa Kultura

Giila usab sa IPRA ang pagpanag-iya sa IPs ug ang ilang mga komunidad, pagpanalipod, ug pagpugong sa ilang kahibalo, mga sistema, ug mga pamaagi o IKSP. Sakup usab niini ang ilang teknolohiya sa lumad ug tradisyonal nga paagi sa paggamit sa herbal nga tambal, ani sa agrikultura, ug kahayopan.

Gisiguro usab sa IPRA ang paghatag sap ag-ila ug pagpanalipod sa panulundon sa arte ug kultura sa mga IP. Ang mga produktong pang-kultura sama sa beadworks (sama sa kaso ni Mangyan), mga panapton (sama sa kaso ni T'boli's), ug mga sundanan sa paghabol (sama sa kaso ni Blaen) dili dali nga magamit sa mga dili IP alang sa kita. Uban ang katungod sa integridad sa kultura, kinahanglan kanunay nga ihatag ang pagtugot sa mga IP ngadto sa dili IP sa wala pa magamit ang mga benepisyong gikan sa IKSP o uban pang mga kabtangan sa mga IP, natural nga kahinguhaan, serbisyo o ekolohiya, o pagpanag-iya sa intelektwal. Kung adunay mga pinansyal nga bili kini, ang mga IP angayan nga ilhon nga tag-iya ug adunay patas nga bahin. Ang dili pagsunod kinahanglan magresulta sa ligal nga mga sangputanan sama sa gihatag sa nasudnon nga mga balaod sa mga kinaiyahan sa intelektwal. Ang Intellectual Property Rights Office of the Philippines (IPOP) adunay hurisdiksiyon sa kini nga mga butang.

Katungod sa Pagsulod ug Pagpatuman sa mga Kasabutan sa Pakidait

Nakakonektar sa ilang katungod sa mga lumad nga sistema sa hustisiya, mga katungod sa mga IP ug ilang mga komunidad nga mosulod ug magpatuman sa mga kasabutan sa kalinaw sama sa ilang gibuhang gikan pa sa kanhing panahon. Sa Cordillera, adunay *Bodong* nga naglangkob sa mga kasikbit nga mga lugar. Sa tinuud usa ka kasabutan sa pakigsabot sa pakigdait, gisiguro sa *Bodong* ang kalinaw taliwala sa lainlaing mga komunidad. Ubos sa IPRA, kini giisip nga ligal.

Ang Pag-establisar sa National Commission on Indigenous Peoples (NCIP)

Gitakda sa IPRA nga ang NCIP mahimong panguna nga ahensya sa gobyerno nga magsiguro sa pagpatuman sa tanan nga mandato sa nasangpit nga balaod. Ang pinuno sa NCIP ingon man ang mga komisyonado sa ethnographic gikan sa pito ka mga etnograpiyong rehiyon nga gitahasan sa president, nagpasabut nga ang kasamtangan nga president mao ang mihatag sa ilang posisyon. Ang mga komisyonado sa etnograpiya adunay gahum nga pang-hudisyal ug quasi-legislative.

Kay adunay hudisyal nga gahum, ang mga Komisioner mahimong mga maghuhukom tungod kay sila makapamati ug makahatag usa ka paghukom o desisyon bahin sa usa ka kaso. Ingon mga maghuhukom, ang mga Komisioner naa sa parehas nga lebel sa mga Regional Trial Courts (RTCs) busa ang ilang mga desisyon mahimo ra nga iapelar pinaagi sa Court of Appeals.

Uban sa ilang gahum nga quasi-legislative, ang mga Komisioner nahimo usab nga magbabalaod. Panahon sa usa ka panagtigum sa En Banc, ang mga Komisioner mahimo'g maghunahuna sa mga Administrative Orders (AO) nga awtomatikong mahimong bahin sa mga balaod sa nasud. Lahi kini ang isulti, pananglitan, ang mga Department Administrative Orders (DAOs) sa Department of Environment and Natural Resources (DENR) nga dili awtomatikong mahimong bahin sa nasundon nga balaod kung giisyu. Ang mga DAO sa DENR mahimo ra ma-aplay sa panahon nga naglingkod ang kasamtangan nga Department Secretary para sa sunod nga termino arun kini mahimong balhinon o undangon ang pagpatuman niini. Sa pikas nga bahin, ang mga AO sa mga Komisioner sa NCIP manginhanglan pagdungog ug mga miting sa wala pa ang pag-usab ug / o pagbalitok.

IPRA sa gitawag nga Adverse Claimant

Sama sa nahisgutan na, ang Korte Suprema nakadesisyon nga ang mga sistema sa hustisiya sa lumad mahimo ra ipatuman sa mga lumad nga tawo sa parehas nga grupo. Uban niini, adunay posibilidad nga ang mga IPs mahimong moadto sa usa ka sitwasyon diin gikasuhan nila ang usa ka indibidwal o usa ka grupo, apan sila gikasuhan usab. Kung nahinabo kini, ang kaso nasakup sa hurisdiksiyon sa usa ka Regional Trial Court (RTC), ug dili sa NCIP. Tinuod ang mao usab kung lainlaing mga grupo sa IP ang nag-file ug mga kaso kontra sa usag usa tungod kay ang tradisyunal nga sistema sa hustisiya mahimo ra ipatuman sa mga IP sa parehas nga grupo.

Kung ang (mga) kaso naa sa ilalum sa hurisdiksiyon sa RTC, kini nagpasabut nga ang IPRA dili mahimong punoan nga basehan sa paghukom sa tanan nga mga balaod sa nasud labaw na sa yuta, mahimong magamit ang resolusyon sa panagbangi. Kinahanglan usab nga hatagan gibug-aton nga adunay pipila ra nga mga maghuhukom sa RTC nga hanas sa pag-abut sa IPRA ug nga ang mga pagsular sa RTC mahal. Sa mga kaso diin ang mga IP nagsumbong sa matag usa, dili dali masulud san CIP ang usa ka kaso. Ang mga kadagkoan sa komunidad ug mga pinuno kinahanglan magpanghimatuud nga ang tanan nga mga lakang nahimo hinungdan nga sila nangayo tabang sa NCIP. Bisan pa, wala'y gahum ang NCIP nga magdesisyon bahin sa kaso apan adunay paghimo lamang nga masulbad ang away sa taliwala sa mga tribo.

Konklusyon

Bisan sa pag-atake sa ubang mga palisiya sa nasud nga nagsulay nga isukwahi ang mga probisyon nga gilalad sa IPRA (pananglitan IRR sa ENIPAS, Joint Administrative Order 1 of 2012, Mining Act) ug ang mga limitasyon niini, ang IPRA nagpabilin nga usa ka punoan nga palisiya alang sa mga IPs ug ilang mga komunidad sanglit naghatag kini ligal nga basihan sa pagkilala ug pagpanalipod sa mga katungod sa mga lumad sa nasud.

Sa tanan nga mga dili patas nga hustisiya ug mga paglapas sa mga katungod padayon nga maisugon ang mga IPs ug ang ilang mga komunidad, nagpabilin nga paglaum alang sa mga IP ug ilang mga grupo sa pagsuporta nga ang IPRA magpadayon nga malig-on, kung dili mahimong labi ka kusgan, nga adunay husto nga suporta sa institusyon ug pondo sa NCIP.

Ang kusog sa IPRA bisan pa, wala nahamutang sa mga nagpatuman lamang. Kinahanglan usa nga buhaton sa mga IP ug ilang mga komunidad ang ilang bahin: kinahanglan nila ngauloulo ug hunahunaon ang sulud sa IPRA ug ipatuman kini sa ilang yutang kabilin aron mahibal-an nila kung kanus-a ug asa kini gamiton sa ilang kaayohan. □

Kini nga materyales sa pagtuon gihimo ni Dave De Vera para sa proyekto nga "Recognizing the Indigenous Communities behind the Conservation of Nature: A Project Pursuing the Full and Effective Participation of Indigenous Communities in the Implementation of the Expanded National Integrated Protected Areas System." (Pag-ila sa lumadong komunidad nga nagpanalipod sa pagreserbar sa kinaiyan: Proyekto nga ga-awhag sa epekto nga pag-apil sa lumadong komunidad sa pag-implementar sa E-NIPAS.) Kini nga proyekto gi-ubanan sa ANGO, Bukluran ug PAFIG, ug gisuportahan sa Sudden Opportunity Grant Facility of VOICE, usa ka insyutab sa Netherlands Ministry of Foreign Affairs gibuhat uban sa OXFAM Novib, ug Hivos.

Ang mga gipahigayon nga panghuna-huna o komento sa maong material wala galakip sa panghuna-huna o komento gikan sa VOICE, Netherlands Ministry of Foreign Affairs, OXFAM Novib, ug Hivos.

Citation:

De Vera, D. (2021). *Usa ka katingaban bahin sa Indigenous Peoples' Rights Act (IPRA)*. ANGO, BUKLURAN, PAFIG, and VOICE. [Learning material prepared for the project, Strengthening the Role of Indigenous Peoples and Their Communities in Nature Conservation].

The Asian NGO Coalition for Agrarian Reform and Rural Development (ANGOC) a regional association of national and regional networks of civil society organizations (CSOs) in Asia actively engaged in promoting food sovereignty, land rights and agrarian reform, sustainable agriculture, participatory governance, and rural development. ANGOC member networks and partners work in 10 Asian countries together with some 3,000 CSOs and community-based organizations (CBOs). ANGOC actively engages in joint field programs and policy discussions with national governments, intergovernmental organizations (IGOs), and international financial institutions (IFIs).

33 Mapagsanguni Street, Sikatuna Village, Diliman, Quezon City 1101 Philippines
Tel: +63-2 8351 0581 | Fax: +63-2 8351 0011 | Email: angoc@angoc.org
Website: www.angoc.org

The formation of Bukluran Para sa Pangangalaga ng Kalikasan ng Pilipinas (BUKLURAN, Inc.) or the Philippine Indigenous Peoples Community Conserved Territories and Areas Consortium (Philippine ICCA Consortium) is a nationwide network of community membership-based indigenous people's organizations (IPOs) of all ethnographic types. It is premised on bringing together indigenous peoples who assert and utilize traditional governance to protect community-conserved areas. Common to its members is the shared view that indigenous peoples' survival depends on the protection of valuable knowledge systems and the ancestral lands on which we thrive and persist. Our community-conserved areas can become the ultimate driving force in the conservation of biodiversity when our rights to our land and resources are respected and recognized.

Our main purpose is to carry out and realize the full recognition and respect for the rights, governance and self-management of our ancestral lands.

c/o PAFIG: 71 Malakas Street, Diliman, Quezon City, Philippines
Tel: +63-2 89274580 | Fax: +63-2 84355406

Philippine Association for Intercultural Development, Inc. (PAFIG) is a social development organization which has been assisting Philippine indigenous communities to secure or recover traditional lands and waters since 1967. It forms institutional partnerships with indigenous communities to secure legal ownership over ancestral domains and to shape government policy over indigenous peoples' issues. PAFIG works exclusively with the indigenous peoples' sector, specifically upon written or signed requests for assistance from indigenous communities or their representatives. PAFIG envisions indigenous communities as responsible stewards of their resources.

71 Malakas Street, Diliman, Quezon City, Philippines
Tel: +63-2 89274580 | Fax: +63-2 84355406
Email: pafid@slybrodband.com.ph, pafid@yahoo.com | Website: www.pafid.org.ph